

SLOVENSKI UČITELJ.

Glasilo
krščansko mislečih

učiteljev
in vzgojiteljev.

VERI, VZGOJI, PODOBU.

Letnik I.

V Ljubljani 1. februarja 1900.

Št. 3.

Govorimo jasno!

Yzadnji številki „Slov. Učitelja“ smo podali svojim bravcem pastirski list našega presvetlega knezoškofa. Vodila nas je pri tem misel, da so tudi krščanski učitelji dolžni poslušati njegove nauke in opomine. — Akoravno knezoškof ni predstojnik učiteljev po paragrafih državnega šolskega zakona, je vendar višji pastir nas vseh in poslušati moramo njegov glas *po svoji vesti*.

„Učit. Tovariš“ je porabil omenjeno pismo, da dolži škofa vladohlepnosti, zlobnih nakan zoper obstoječi ljudskošolski zakon, očita mu, da hoče zaslužniti učiteljstvo, in se bridko pritožuje, kako more dvomiti o vernosti liberalnih učiteljev.

Ker smo škofovo pastirsko pismo sprejeli v svoj list, smo dolžni podati svojim bravcem tudi nekaj pojasnujočih pripomb, že z ozirom na omenjene obdolžbe.

Vsak, kdor je brez predsodkov prebral jasni in strogo logični sestavek, je moral spoznati na prvi hip, da knezoškof ni imel drugega namena, *nego teoretiško razviti nauk o razmerju med cerkvijo in šolo*. Tako, kakor je govoril naš višji pastir, bi pač govoril vsak katoliški škof, naj si je v Ljubljani, na Francoskem, v Ameriki ali pa kje tam doli v Novi Zelandiji. Kar nam je tu podal, so *stalna načela katoliške cerkve*, ki se ne izpreminjajo od danes do jutri, kakor pisava kakega liberalnega časnikarja.

Kako nespametno je torej očitiranje „Učit. Tovariša“, ki išče osebne vladohlepnosti v omenjenem pismu!

Razprava se naslanja na *božje* in *naravno* pravo in črta razmerje cerkve do šole na splošno, brez ozira na posamezne države ali dežele. Konkordatno šolo navaja *samo v dokaz, da tudi država cerkvi prisnava vpliv na šolo.*

Tukaj postojmo!

„Učit. Tovariš“ je porabil opombo o konkordatni šoli, kot glavno orožje za svoj napad. Z njim bije okoli sebe, ker ve, da bode še najložje preslepil svoje brave, ako jim govori, da jih hoče škof „zaslužniti“, da hoče učiteljstvo potisniti tje, „kjer je bilo v dobi konkordata“, „ko je bil učitelj vse prej nego učitelj“. H krati je ta točka tudi načelne važnosti za naš list. Zato vporabljam to priliko, da izpregovorimo par besedi o našemljenem strašilu *verske šole.*

Že samo na sebi je *popolnoma nemogoče* šolstvo, ki se je v zadnjih desetletjih tako bujno razvilo, potisniti nazaj na tisto stališče, na katerem je bilo okoli petdesetega leta, torej takrat, ko je bil v veljavi konkordat. Knez Lichtenstein, ki se med prvimi na Dunaju bojuje za krščansko šolo, je to izrazil v nekem govoru s krepko primerom rekoč: „Nikdo ne bode mladeniču, ki je odrasel, vmeril tistih majhnih hlačic, ki jih je nosil v otroški dobi.“ V tisti dobi je šolstvo potrebovalo reforme, ne samo v Avstriji temuč tudi drugod, ker je bil ves sestav zastarel. To so uvideli že tedaj ne samo liberalni, temuč tudi krščanski politiki. Toda dočim se je po nekaterih drugih državah ta preosnova ljudskega šolstva izvršila v *krščanskem duhu* n. pr. na Nemškem, rešila je pri nas liberalna vlada šolsko vprašanje *načelno* v brezverskem ali interkonfesionalnem smislu. In to je glavna napaka sedanjega ljudskošolskega zakona, radi katere so ga obsodili papež in škofje.

Knezoškof nikjer ne zahteva, da morajo nastati pri šoli vse tiste razmere, kakor so bile pred petdesetimi leti ali da se obnovi „stara konkordatna šola“. V tretjem odstavku omenjenega pisma marveč beremo: „Cerkev se mora s posvetno vlado dogovoriti in ž njo določiti tak način, da se ji pravica ne prikrati. Cerkev rada odjenjuje; bistvenih pravic ne more izdati, *odjenja pa do najskrajnejših mej.*“ Torej bode že našla nek modus, kakoršen je primeren sedanjemu stanju šolstva, če tudi ne bode tak, kakoršen je bil za dobo konkordata. Cerkvi zadostuje, da ima *poročstvo* za *krščansko vzgojo mladine*, po gospodstvu ne hrepeni.

Pripomniti pa moramo, da bode liberalcem in socijalnim demokratom *vsak* cerkveni vpliv odveč, če ga je še tako malo, in da bodo vedno tožili o „neznosnem hlapčevanju“ in prepevali himne „svobodni šoli“, ker hočejo *ločitev cerkve od šole*, ali z drugo besedo *brezversko šolo.*

Ker je presvetli knezoškof *načelno* razvijal nauk katoliške cerkve in le raz *načelno* stališče obsodil avstrijske postave, zato se šolstva „in praxi“ ni dotikal.

Radi priznavamo, da se je državni zakon v nekaterih deželah omilil, in da se ni povsod pokazal njegov pogubni vpliv v tako jasni luči, kakor

n. pr. na Nižjeavstrijskem. Zlasti pri nas na Slovenskem so bile razmere pri šolstvu in učiteljstvu do zadnjih časov dokaj dobre. Zato knezoškof tudi ni obsodil niti naših *šolskih knjig*, ki so res pisane v katoliškem duhu, niti *vsega učiteljstva*, temuč le *nekatero najnovejše pojave med njim*.

Popolnoma odveč je torej, ako prepisuje „Učit. Tovariš“ cele odstavke nekdanjih resolucij, katere je že vrgel davno med staro šaro, pa jih o priliki zopet izvleče, da si skrpa krščanski plašč in z njim slepi naivne ljudi. — Knezoškof izrecno pravi, da so mu dali povod „napačni nauki o šoli, ki se *zadnji čas* širijo celo v strokovnih listih“. Tu dostavlja „Tovariš“ poziv: „Imenujte te liste!“ Hm, le izprašajte nekoliko svojo vest, morda vam bode povedala, kedo je objavljajl članke „o svobodni šoli“, kjer se obžaluje, da se je krščanski nauk še v novi šoli pridržal, kdo proglašaj načelo: „pop ti imaš cerkvo, a ja imam škołu“ in s tem kaže duhovniku duri. Izprašuje naj si vest tudi „Popotnik“, kedo je začel ščititi „jungovce“ in priobčevati njihovo zmedeno filozofijo „o veri in vernosti“, o ločitvi cerkve in šole. Po takem izpraševanju ne bode treba pozivljati: „Imenujte jih!“ Toliko v pojasnilo!

Besede, ki smo jih tu napisali, ne veljajo „Učit. Tovarišu“, ker vemo, da resnice nikdar ne bode spoznal, kdor je noče spoznati, temuč našim blagovoljnim bravcem. — Omenjeni list našega pojasnila morda tudi ne bode vzel na znanje, kakor ni našega lista. Obregne se pač ob nas sedaj v kaki notici, sedaj v uredniški listnici, a ime „Slovenski Učitelj“ mu kar ne gre iz ust. Z molčanjem bi nas rad spravil iz sveta. — Nas njegovo preziranje prav nič ne boli. Svesti smo si, da hodimo pravo pot in da se bojujemo za dobro stvar. Zato nas nobene ovire ne bodo oplašile. Bog je z nami!

Slovenski učitelj.

(Pisma prijatelju.)

II.

Dragi moj! V dobi, ko vse teži po osebni svobodi in svobodi mišljenja, razlega se kaj čudno klic, ki tolikrat prihaja iz ust takozvanih liberalcev, ki se tolikokrat ponavlja v njihovem časopisju, klic namreč: Duhovnik naj gre na leco in v spovednico, za drugo naj se ne briga! To frazo ponavljajo v različnih varijacijah tudi na Slovenskem — kakor veš — od prvega liberalnega advokata, čegar ideje prenašajo plačani pisarji v njegov list, do zadnjega zakotnega mesarčka, ki s tem listom v roki pomaga starim kravicam iz kože. In ti ljudje, ki se danes laskajo učiteljem, o prvi priliki istim učiteljem, ako nasprotujejo njihovim težnjam in so na poti njihovim interesom, zapovedujejo: Ostanite v šoli! Tam je vaše mesto! In ako se jim zdi, jih tudi ovažajo. Vse to seveda iz najčistejšega svobodoljubja, zakaj svobodnjak hoče vso svobodo záse.

To bi bilo krasno na Slovenskem, ako bi po taki metodi zaprli duhovnike v cerkve, one učitelje pa, ki gredó raje z ljudstvom kakor z raznimi

liberalnimi klikami, zaprli bi v šole, ali bi jih kar na kratko postavili na suho, t. j. izpodili iz služb. To bi liberalcem gotovo pomagalo. Seveda duhovnik v cerkvi, učitelj v šoli, liberalec pa med ljudstvom. Ta bi že skrbel, da bi cerkve ne bile prepolne, kar bi pa ljudje dobrega prinesli iz šol, „popravit“ bi prav hitro v svojem smislu. Razširjalo bi se brezverstvo, korupcija, demoralizacija in enake čedne hčerke liberalizma . . .

Vse to bi kmalu pripravilo narod tje, kjer ga hočejo imeti ljudje, ki razširjajo z besedo in pismom te ideje med ljudstvo . . . Narod bi propal . . .

Morda si kateri naših tovarišev tudi misli: „Ej, kaj bi se preganjal in prepiral z ljudmi. Svojo službo opravljam v šoli, za drugo se ne brigam. Skrbim záse in uživam življenje mirno, složno, v prijateljstvu z vsem svetom. Dolgo itak ne bodem, po moji smrti naj bode pa kakorkoli . . .“

S takimi mislimi v glavi se marsikdo smatra za najmodrejšega pod solncem. Morda je res dobro, misliti in delati takó, ne pomisli pa, ako je tako mišljenje in delovanje res značajno in moško.

Ljudski učitelji smo, kar povsod in vselej povdarjamo. Zato se pa ne smemo pustiti zapreti v šole, mi moramo med ljudstvo, da ostanemo *ljudski* učitelji v polnem obsegu imena. To zahteva naša dolžnost in dovoljuje naše pravo, to zahteva blagor in napredek celokupnega slovenskega naroda . . .

Prvi in najvažnejši učiteljski poklic je brez vse dvojbe šola, vzgojevanje in podučevanje otrok. Zato smo tukaj. To važno delo vzame učitelju mnogo časa, stane ga mnogo truda. Vendar ostaja učitelju še dokaj časa, katerega lahko kakorkoli porabi v svojo korist, ali pa v korist ljudstva.

To lahko opazujemo, da delavski stanovi, med katerimi živimo, iz katerih smo sami izšli, životarijo, da propadajo in da je treba ravno te stanove vzdigniti in ohraniti. ako hočemo ohraniti narod. Nihče med nami ni tako slep, da bi ne videl grozne gospodarske in duševne revščine našega ljudstva in mislim, da nikogar ni, ki bi ne hotel obrniti svojega prostega časa in svoje moči v korist tega ljudstva. Nihče naj ne reče: Kaj pa morem storiti? Kaj morem pomagati? To so izgovori. Vsak lahko mnogo stori v svojem krogu, v svojem kraju. In delo vseh bode polagoma rodilo lep in dober sad.

Ti me vprašuješ: ali pa smem iti iz šole med ljudstvo? Ali se smem udeleževati in pospeševati naprav in ustanov, ki nameravajo narodno in gospodarsko samostojnost slovenskega ljudstva? — Seveda smeš. Šolski zakon Ti tega nikjer ne prepoveduje. Morda se dobé tu in tam ozkosrčni tolmači šolskih zakonov, ki s tem zakonom v roki prepovedujejo učiteljem sodelovanje pri raznih društvih, ali jih pa vsaj po strani gledajo, a to Te ne sme oplašiti in nikakor ovirati pri delu za ljudski blagor. Ko izvršiš svoje delo v šoli, ustrežeš vesti in zakonom, potem si prost. V prostem času greš lahko v cerkev ali gostilno, na sprehod ali spat, greš pa lahko tudi med ljudstvo spoznavat njegovo mišljenje in težnje, njegovo bedo, razvade in strasti, ki ga tirajo v propad. V prostem času torej prav lahko popivaš v gostilni, ali se razburjaš pri igri, ali pa premišljaš in snuješ načrte, kako bi se ljudstvu

dalo v roke sredstev za gospodarsko neodvisnost, kako bi se zatrla ta in ona njegova strast, ki ga duši, kako bi se to zapuščeno ljudstvo izomikalo itd.

Glej, vse to lahko delaš v prostem času. Za Te vem, da pojdeš med trpeče ljudstvo celit njegove rane.

Tudi naravno pravo je na Tvoji strani. Ti imaš otroke do 12. ali 14. leta v šoli in potem ostanejo doma ali se pa gredo učiti rokodelstva. Ali naj se sedaj vezi, ki so Te toliko časa in tako trdno priklepale na mladino, hipoma pretrgajo? Ti imaš pravico in dolžnost s temi mladeniči, ki odrasčajo, ostati v dotiki, zakaj ti potrebujejo sedaj skoraj bolj kot prej Tvojega sveta, Tvojega vodstva . . .

Med ljudstvo Ti kaže pot tudi krščanska in narodna dolžnost.

Med ljudstvo, med slovensko ljudstvo pojdemo! Oj, koliko je tukaj potrebnega dela, koliko lahko stori posameznik, koliko dobrega zmore ves učiteljski stan. Tu si vsak lahko izvoli delo, ki mu ugaja, ki je primerno njegovim zmožnostim in njegovemu stanu. —

Ljudstvu je treba pred vsem poduka; učitelj podučuje ljudstvo lahko v zasebnih pogovorih, v društvih na shodih. Priporoča mu dobre, poštene knjige in časnike, opozarja ljudi, da so mnogi časniki slabi, škodljivi, zakaj ljudstvo ne more takoj ločiti, kaj je dobro, kaj je slabo. Prijateljski poduk dostikrat več in hitreje izdá kakor javna prepoved. Ljudstvo potrebuje voditeljev in delavcev v svojih društvih.

Velikega pomena so razna bralna društva. V njih lahko učitelj ob nedeljah zbira može in mladeniče, odbira jim primerno berilo, razpravlja z njimi važnejša dnevna in gospodarska vprašanja, skrbi za zabavo. To ljudstvo blaži in izomikuje, odvrča je od krčem in drugih zakotij.

Slovensko ljudstvo je že močno prešinjeuo od ideje gospodarske samopomoči. V mnogih krajih samo zmožnega človeka ni, ki bi hotel organizovanje vzeti v roke in nastale bi močne gospodarske organizacije, ki bi neizmerno koristile celim okrajem. Tu imajo učitelji mnogo prostega polja. Tovariši, med ljudstvo! Pristopite kot voljni in navdušeni delavci v razna društva in zadruge in ljudstvo se bode zbiralo okoli vas. Tam boste mnogo koristili. Vaš ugled, vaš vpliv bode rastlel. Nikar se ne pehajte za prijazen pogled posameznih mogotcev, ne ogibajte se zaradi njih trpečega ljudstva, temveč odločno in pogumno stopite med svoje brate in recite: Tukaj smo! Naš prosti čas, naš um in naša dlan vam je na razpolago. Kri smo od vaše krvi. Z vami hočemo živeti in trpeti.

Seveda se ne smete strašiti krika onih, katerim bode presedalo vaše delo. Na njihov predrzni klic: „Učitelj v šolo!“ odgovorite vselej: „Slovenski ljudski učitelji smo, boriti se moramo in hočemo za dušni in telesni blagor slovenskega ljudstva!“

Nikdar ne pozabite, da ste katoličani in Slovenci. V svojem srcu pa gojite *dejansko, nesebično ljubezen* za slovensko ljudstvo. Tako ljubezen, ki ne ljubi ljudstva samo pri čaši vina, ampak ki ga tira v družbo kmetov in delavcev, ki potrebujejo njegove pomoči, njegovega sveta, poduka . . .

Tako bi nas ljudstvo spoznalo, spoštovalo in ljubilo. Zginilo bi tisto nasprotje in nezaupanje, ki je med ljudstvom in učiteljstvom. Boreči se za gmotni blagor ljudstva, priborili bi si veliko ložje tudi sebi boljše gmotno stanje.

Vsega se ne more lotiti posameznik. Zato Ti svetujem, ljubi moj prijatelj, izberi si po možnosti in veselju katerokoli stroko, katerokoli polje in stopi med ljudstvo. Videl bodeš, kako prijetno je delovati med njim: Videl bodeš vesele, hvaležne ljudi, pa tudi Tvoje srce bode zadovoljno in vest Te bode hvalila. Le odloži bojazen! Posmehovanje liberalnih lahkoživcev naj Te ne boli. Z zavestjo, da narod res ljubiš, da je Tvoja krščanska in narodna dolžnost, delati za narod, da je pravica na Tvoji strani, pojdi med ljudstvo in Bog bode blagoslovil Tvoje pošteno delo!

Zdravstvuj!

Tvoj *Fran.*

Učiteljica in javnost.

I. Žensko vprašanje.

Nova doba nam je prinesla tudi žensko vprašanje, katero sega globoko v življenje cele naše družbe. Žena ima po svojem prvotnem poklicu nalogo, da je možu verna družica, umna gospodinja in vestna vzgojiteljica svojih otrok. A sedanja družba je taka, da mnogo dev ne najde zavetja v varnem pristanišču zakonske sreče, ampak si mora samostojno iskati službe in kruha. Koliko jih je zapuščenih, ki stojé sredi množice za kruhom se pehajočih bitij same, brez brambe, brez zavetja! Po naravnem pravu bi moral mož služiti denar, in žena ga upravljati, sedaj pa mora često žena biti sama sebi vse: gospodar in gospodinja.

Tudi o tem vprašanju moramo izpregovoriti v učiteljskem listu, in sicer iz dveh razlogov. Saj se kaže gospodarska stran ženskega vprašanja že v učiteljskem stanu samem. Ali niso oblegana učiteljišča vsako leto ob vsprejemnem izpitu s prosilkami? Koliko solzá poteče, ker jih ne morejo sprejeti, kolikor jih prosi! Kam s hčerjo? se vprašujejo stariši, ki ne morejo hčeri zagotoviti eksistence. Ekspeditorice, telegrafistinje, kasirke, razne uradnice itd. se sicer množé, vedno bolj nastopa ženska v poklicih, ki so doslej bili pristopni le moškim, in vendar vedno bolj raste v meščanskih krogih število dev, ki nimajo zagotovljene eksistence. Te razmere nam podajajo drugi razlog, da se pečamo na tem mestu z ženskim vprašanjem. V teh razmerah naj naše učiteljice nastopajo tudi izven šole kot voditeljice ženskega izobraženstva. Po našem mnenju poklic sedanje učiteljice še ni izpolnjen, ako le v šolski sobi vpliva na verskonravno izobrazbo ženske mladine. Moška mladina izstopa iz šole in se odtegne vplivu učiteljevemu, ker najde takoj nove učitelje in vodnike, ki jo vodijo dalje do zaželjene izobrazbe v raznih strokah. Kje pa najde deva vodnico po raznih potih življenja, ako je prepuščena sama sebi? Ali naj ženska mladina izven hiše socijalno deluje le pri plesnih venčkah? Ali naj bo prepuščena le onim, ki se ji pridružujejo

— za zabavo? Kdo ji naj daje v roko pripravnega koristnega berila? Tudi med žensko mladino se razširjajo razni novodobni nauki dvomljive vrednosti, ki mlado glavico napolnjujejo z nejasnimi nazori in skrivne nagone mladega srca napeljujejo često na pota, ki ne vedejo do sreče in zadovoljstva. Slovenska učiteljica, glej, tukaj se ti nudi priložnost, da nastopaš v človeški družbi javno in nadaljuješ, kar si začela v šolski sobi! Srca tvojih bivših učenk so ti vedno odprta. Tebe bodo slušale, ker te še iz šole poznajo kot svojo blago dobrotnico. Tebe bodo ubogale, ker so vajene, poslušati tvoj glas in se udajati tvojim besedam. Če so v šoli poslušale tvoja povelja, bodo spoštovale sedaj tvoje svete. Če so doslej ti bile pokorne, ostanejo ti odslej vsaj udane. Če so v tebi videle doslej svojo učiteljico, spoštovale bodo odslej v tebi vsaj izkušeno prijateljico. In tako, kakor ti, nihče ne more voditi njih izobrazbe in njih hrepenenja, ker ti vidiš v njihovo srce, poznaš njih slabosti in vrline, si izkušena v njih nevarnostih in najdeš vedno pravo besedo, da jih odvrtaš od hudega in napeljuješ k dobremu.

O zares, dobre učiteljice morejo mogočno vplivati tudi izven šole na javno izobrazbo, na ravnanje starišev, na nazore mater in na življenje samostojnih deklet. O dobre učiteljice morejo postati apostolice za ljudstvo! Zato hočemo v naslednjih člankih podati slovenskim učiteljicam nekaj mislij, ki jim utegnejo dobro služiti pri njih javnih nastopih v družbi.

V dvojnem redu moremo govoriti o stališču in vrednosti ženskega spola. Prvi je naravni red, ki izvira iz narave, iz telesnih in dušnih lastnosti ženskega bitja. Drugi je nadnaravni red, ki dviguje ženo višje nad vse stvarstvo in jo nam kaže v svetli luči božjega razodetja. Kakor mrak in solnce sta ta dva reda. V prvem nam je vse nejasno, nedoločno; oko išče resnice, pa razne neizrazite podobe migljajo pred njim in se dajo le težko določiti z jasno sliko. Svetel in jasen pa je nadnaravni red; v solncu višje znanosti vidimo natančno, kar nam je bilo nejasno v polmraku.

Tako je tudi z naukom o stališču žene v družbi. Kdor vidi v ženi le telo, kdor jo sodi samo po njenih naravnih lastnostih, ne more spoznati njene resnične vrednosti. Zgodovina nam to jasno potrjuje. Čim bolj se kako verstvo oddaljuje od krščanstva, tem nižje in nedostojnejše stališče odkazuje ženskemu bitju v družbi. Nečemo sedaj tu govoriti o ženah paganskih narodov, nečemo govoriti o poniževalni sužnosti, v kateri tlači moški spol ženskega pri vseh nekrščanskih ljudstvih. Poglejte v našo dobo, in jasno vam mora biti, da je propad verstva povsod tudi propad ženstva!

Ne smejo nas motiti brezpomembne zunanosti. Tu vidim na gladkem parketu ob bujnih zvokih poskočnega valčka zibajočo se družbo. Vse se klanja ženstvu. Čim lepši obraz, tem nižji poklon mu dela parfumovano bitje možkega spola. Oboževanje ženstva se tu izvršuje očitno. Sladke besede, tihe prisege, brezmejna udanost... Žena je ideal lepote... Ona je krona stvarstva... Nji služiti je blaženstvo... Njo poveljevat, je najvišji kult, je vrhunec omike...

In glejte: Možje, ki tako govoré, vse drugače mislijo, vse drugače delajo. Ravno ti, ki vganjajo ta najvišji kult ženstva, zaničujejo pravo

vrednost žene. Ravno ti možje zagovarjajo civilni zakon, ki jemlje vezi med možkim in ženo, zakramentalno dostojanstvo, ravno ti goré za ločitev zakonov, ki peha ženo v nesrečo; isti, ki molijo žensko, jo smatrajo le za orodje in sužnjico svojih strastij . . .

Tako je v naravnem redu, ki pozna le telo in slabost ženstva. A krščanstvo povzdiguje ženo v nadnaravnem redu do moralne višine in do osebnega dostojanstva, kakršnega čista narava nikdar ne dosega. Mi častimo ženski spol v nadnaravnem, v krščanskem redu. Po svoji nesmrtni osebnosti je žena jednaka možu. „Vsi, ki ste krščeni v Kristusu, ste obleki Kristusa. Tu ni moža ne žene; ker vi ste eno v Kristusu Jezusu“, govori krščanstvo po apostolu narodov¹⁾. Po „angelju šole“, svetem Tomažu Akvinskem, bo v prihodnjem življenju izginila telesna in dušna inferijornost žene, ona bo v zveličanem stanju umsko in nravno jednaka možu, ona ima isti večni namen, kot on, odrešena je za isto ceno. Da, ona je posvečena po Materi Božji. Božji Sin ni imel človeškega očeta, a imel je človeško mater. S tem je ženski spol v nadnaravnem redu povzdignjen na idealno stopinjo veličastva.

Glejte, slovenske učiteljice, v tem svojo čast, svoje dostojanstvo! Liberalstvo povišuje telo, a zaničuje vaše nravno dostojanstvo. Krščanstvo pa vidi v vas bitja, ki so zastopnice onega spola, ki nam je dal preblaženo Devico, uзор vzgojiteljice in človeške popolnosti! S tega stališča razmotrujemo mi žensko vprašanje, in s tega višjega, nadnaravnega stališča hočemo vam podati nekaj mislij o delovanju učiteljice v javni človeški družbi, ker prepričani smo, da spadajo učiteljice sedaj med najuplivnejše kulturne faktorje.

λ

P r i d e v n i k .

Metodiška obravnava.

Smoter: Beseda, ki pove, kakšna ali čegava je oseba ali reč, je pridevnik.

Učilo: Spomladanska slika.

Pravilo je vzeto iz drugega berila in slovnice za občne ljudske šole. Ker je pred pridevnikom mnogo slovniških lekcij, bi se utegnil pridevnik obravnavati v začetku spomladi, ko se porablja spomladanska slika. — Učna pot, po kateri podajemo pravilo, je analitiška t. j. na vzgledih bomo razvili pravilo. V to svrhu so obdelani štiri stavki, ob katerih je pravilo razvito.

Izpeljava obravnave je urejena po znanih didaktičkih stopinjah pouka. Najprvo podajemo smoter učne ure, da učenci vedó, kaj imajo doseči in da resno sodelujejo. — Na pripravljalni stopinji je obnovitev že znanih predstav naslanjajoča to lekcijo na zadnjo spisno uro „Naša spomladanska slika“. Zajedno se tvorijo tu stavki, na katerih se razvije pravilo.

Ob razvijanju pravila ste združeni stopinji zaznavanja in razumevanja. Zato se namreč najpreje stavek razpravlja in to napiše, kakor kaže prva slika koncem obravnave. Potem se povdarja pridevnik, ki je v tem stavku in poda pravilo v obsegu, katerega dopušča dotična beseda. Koncem prvega stavka se poda prvi del

¹⁾ Sv. Pavel: Pismo do Galačanov 3. 28.

pravila, a koncem četrtega stavka drugi del. Ko se je podal drugi del pravila, potem se še le poda popolno pravilo. Slednjič se današnje učivo združi s slovniško tvarino, ki je otrokom že znana.

Na stopinji uporabljanja pa pride na vrsto pismena obnovitev, ki naj služi v vežbanje razložene tvarine in zajedno v kontrolo.

S tem, da se poda smoter naslednje slovniške lekcije, sklene se pouk.

Spomladanska slika, ki naj je razpeta v začetku pouka pri tvoritvi stavkov, naj se odstrani, ko dobimo dotične štiri stavke.

Smoter: Zadnjič smo govorili o osebah in rečeh spomladanske slike. Povedali ste mi tudi, kakšne so osebe in reči na sliki. Smo se li letos že učili o besedah, ki nam povedó kakšne so osebe ali reči? — Ne. — Danes se bomo učili, kaj so besede, ki nam povedó, kakšna ali čegava je oseba ali reč.

Pripravljavna stopinja: Imenuj nekatere osebe spomladanske slike! — Deček, Mila . . . — Imenuj nekatere stvari (reči), katere vidiš na spomladanski sliki! — Vrt, mlin . . . — Povej kaj o dečku! — Deček je vesel. — Ta stavek napišemo na desko, kakor kaže prva slika koncem obravnave. — Kakšen vrt se razprostira okoli hiše? — Majhen vrt se razprostira okoli hiše. — (*Napišemo.*) Kaj nese mlinarjeva Mila? — Mlinarjeva Mila nese cvetice. — Kje leži mlin? — Onkraj potoka. — Čegav je mlin? — Mlin je sosedov. — (*Napišemo.*) Na deski so tedaj štirji stavki, namreč:

Deček je vesel.

Majhen vrt se razprostira okoli hiše.

Mlinarjeva Mila nese cvetice.

Mlin je sosedov.

Zaznavanje in razumevanje: Čitaj prvi stavek! Zakaj je to že stavek? — Izražena popolna misel. — Iz koliko besed sestoji ta stavek? Povej prvo besedo? — Deček. — Kaj nam pove beseda „deček“? — Ime osebe. — „Oseba“ napišemo nad besedo „deček“, kakor kaže prva slika. Kaj nam pove beseda „vesel“? — Beseda „vesel“ nam pove, kakšen je deček. — Da, beseda „vesel“ nam pove, kakšen je deček, kakšna je oseba. „Kakšna je oseba“ napišemo zraven besede „vesel“, kakor kaže prva slika. Kaj nam že pové beseda „deček“? — Ime osebe. — Kaj je beseda „deček“, ker je ime osebe? — Beseda „deček“ je samostalnik. — Da, beseda „deček“ je samostalnik, ker imenuje osebo; a beseda „vesel“ (*učitelj jo podčrta*) pa pove, kakšna je oseba, ter je pridevnik. Zakaj ji pač pravimo pridevnik? Z besedo „vesel“ smo namreč povedali, kakšen je deček, ali besedo „vesel“ smo pridjali samostalniku „deček“; in zato pravimo tej besedi, ki pové, kakšna je oseba, pridevnik.

Kaj nam pové beseda „vesel“? Kaj je zato beseda „vesel“? — Pridevnik. — „Pridevnik“ napišemo na desko, kakor kaže prva slika. Pomnite! Beseda, ki pové, kakšna je oseba, je pridevnik. Katera beseda je pridevnik? Zakaj je beseda „vesel“ pridevnik? Kaj je pridevnik? Čitaj drugi stavek! O čem se v tem stavku govori? Kaj nam pové beseda

„vrt“? — Ime reči. — „Reč“ napišemo nad besedo „vrt“. Kakšen vrt se razprostira okoli hiše? — Majhen. — Kaj nam pové beseda „majhen“? — Kakšen je vrt. — Da, beseda „majhen“ nam pové, kakšen je vrt, torej kakšna je reč. „Kakšna je reč“ napišemo koncu družega stavka. Kaj je beseda „vesel“, ker nam pové, kakšna je oseba? — Pridevnik. — Da, beseda „vesel“ je pridevnik, ker nam pové, kakšna je oseba, a beseda „majhen“ (*učitelj jo podčrta*) nam pové, kakšna je reč ter je tudi pridevnik. Kaj nam pové beseda „majhen“? Kaj je torej? — Pridevnik. — „Pridevnik“ napišemo kakor pri prvem stavku.

Pomnite! Beseda, ki pové, kakšna je reč, je tudi pridevnik. — Katera beseda je tudi pridevnik? (*kasaje drugi stavek.*) — Zakaj je pa beseda „vesel“ pridevnik? Kaj je pridevnik? (*kasaje prvi stavek.*) Kaj je pridevnik? (*kasaje drugi stavek.*) Beseda, ki pové, kakšna je oseba, je pridevnik, a beseda, ki pové, kakšna je reč, je pa tudi pridevnik; torej lahko rečemo: Beseda, ki pové, kakšna je oseba ali reč, je pridevnik.

Katera beseda je pridevnik? Kaj je pridevnik?

Čitaj tretji stavek! Kdo nese cvetice? — Mila. — Kakšno besedno pleme je beseda „Mila“? — Samostalni. — Zakaj je beseda „Mila“ samostalni? — Ime osebe. „Oseba“ napišemo nad besedo „Mila“. Čegava Mila nese cvetice? — Mlinarjeva. — Kaj nam torej pové beseda „mlinarjeva“? — Čegava je Mila? — Da, beseda „mlinarjeva“ nam pové, čegava je Mila, čegava je oseba. „Čegava je oseba“ napišemo koncu tretjega stavka.

Kaj je beseda „vesel“, ker nam pové, kakšna je oseba? — Pridevnik. — Kaj je beseda „majhen“, ker nam pové, kakšna je reč? — Pridevnik. — Besedi „vesel“ in „majhen“ nam poveste, kakšna je oseba in kakšna je reč ter ste zato pridevnika; beseda „mlinarjeva“ (*učitelj jo podčrta*) nam pa pové, čegava je oseba in je tudi pridevnik.

Kaj nam pové beseda „mlinarjeva“? Kaj je zato? — Pridevnik. — Pridevnik napišemo kakor pri prvem stavku.

Pomnite! Beseda, ki pové, čegava je oseba, je tudi pridevnik. Katera beseda je tudi pridevnik? (*kasaje tretji stavek.*)

Kaj je pridevnik? (*kasaje prvi del pravila.*) Kaj je pridevnik? (*kasaje tretji stavek.*)

Čitaj četrti stavek! O čem se v tem stavku govori? — O mlinu. — Imenuj samostalni, ki je v tem stavku! — Mlin. — Zakaj je beseda „mlin“ samostalni? — Ime reči. — „Reč“ napišemo nad besedo „mlin“. Čegav je mlin? — Sosedov. — Kaj mi pové beseda „sosedov“? — Čegav je mlin. — Da, beseda „sosedov“ pové, čegav je mlin, to je čegava je reč. „Čegava je reč“ napišemo koncem četrtega stavka.

Kaj je beseda „mlinarjeva“, ker nam pové, čegava je oseba? — Pridevnik — Beseda „mlinarjeva“ je torej pridevnik, ker nam pové, čegava je oseba, a beseda „sosedov“ (*učitelj jo podčrta*) nam pa pové, čegava je reč ter je zato tudi pridevnik.

Kaj nam pové beseda „sosedov“? Kaj je zato? — Pridevnik. — Pridevnik napišemo, kakor pri prejšnjih treh stavkih.

Pomnite! Beseda, ki pové, čegava je reč, je tudi pridevnik. Katera beseda je tudi pridevnik? (*kasaje četrti stavek*).

Beseda, ki pové, čegava je oseba, je pridevnik in beseda, ki pové, čegava je reč, je tudi pridevnik. Kako torej to lahko krajše rečemo? — Beseda, ki pové, čegava je oseba ali reč, je pridevnik. — „Čegava je oseba ali reč — pridevnik“ napišemo pod četrti stavek. Katero pravilo torej dobimo iz teh dveh stavkov? (*kasaje tretji in četrti stavek*). — Beseda, ki pové, čegava je oseba ali reč, je pridevnik.

Sedaj smo dobili dve pravili. To je prvo pravilo: Učitelj pokaže in zaznamnja prvo pravilo s številko 1. To je drugo pravilo: Učitelj zaznamnja isto s številko 2. Kako se glasi prvo pravilo? Povej drugo pravilo! Torej ni samo ona beseda, ki pové, kakšna je oseba ali reč, ampak tudi tista, ki pové, čegava je oseba ali reč, pridevnik; radi tega lahko rečemo: Beseda, ki pové, kakšna ali čegava je oseba ali reč, je pridevnik. Sedaj napiše učitelj zadnjo vrstico prve slike. Katera beseda je pridevnik? Kaj je pridevnik? To sedaj učitelj ponavlja toliko časa, da si učenci osvojé pravilo.

O čem smo se danes učili? — O pridevniku. — Kaj je pridevnik? Kako imenujemo one besede, ki imenujejo osebe in reči ali njih svojstva in djanja? — Samostalnik. — Kako pa imenujemo one besede, ki stojé namesto imen? — Zaimek. — Kako one, ki naznanjajo, kaj oseba ali reč dela ali v kakem stanu je? — Glagol. — Kaj je samostalnik? Katera beseda je zaimek? Katera beseda je glagol? Katera beseda je pridevnik? Kateri razloček je med samostalnikom in pridevnikom? Kateri pa med zaimkom in pridevnikom? Kateri med glagolom in pridevnikom?

Uporabljanje. Pripravite dnevnik! Napišite datum! O čem smo se danes učili? — O pridevniku. — Kaj nam pove beseda „vesel“? Kaj je zato? Isto tako vpraša učitelj po besedah „majhen“, „mlinarjeva“, „sosedov“. Katera beseda je pridevnik? Kaj je pridevnik? Učitelj zбриše zadnjo vrstico prve slike ter napiše namesto „kakšna ali čegava i. t. d.“ vprašanje: „Kaj je pridevnik?“ potem nadaljuje: Prepišite sedaj z deske ter odgovorite h krati na vprašanje: kaj je pridevnik! Ko so učenci končali, zбриše učitelj vse.

Smoter prihodnje slovníške ure. Katere pridevnike smo imeli na deski? — Vesel, majhen, mlinarjeva, sosedom. — Napišem jih! To je potem druga slika na deski. Sedaj napišem tri samostalnike. Čitaj jih! — Deček, deklica, dete. — Katerega spola je samostalnik „deček“? — Moškega spola. — „Moški spol: deček“ napiše učitelj na desko, kakor kaže druga slika. Katerega spola je samostalnik „deklica“? — Ženskega. — „Ženski spol: deklica“ napiše učitelj in vpraša po besedi „dete“ ravno tako ter napiše „Srednji spol: dete“. Kakšen je deček? — Deček je vesel. — „Vesel deček“ napišem na to stran črte. Tu smo pridjali samostalniku „deček“ pridevnik „vesel“. Pridevnik „vesel“

pa tudi lahko pridevamo samostalnikoma „deklica“ in „dete“. Pazite! Učitelj piše: „vesel deklica, vesel dete.“ Čitaj! Je-li prav? Kako naj bi se pa glasilo? — Vesela deklica, veselo dete. — Učitelj popravi, kakor kaže druga slika. Pomnite: Pridevnik „vesel“ lahko tudi pridevamo samostalnikoma „deklica“ in „dete“; samo potem se nekoliko spremeni, dobi namreč posebno končnico. Poskusite doma, če istotako tudi lahko ravnamo s pridevniki „majhen, mlinarjeva, sosedov“ ter h krati opazujte, kako se izpremene, kajti o tem se bomo učili prihodnjo uro.

Zaprite dnevnik! Prepišite sedaj to v občni zvezek ter si ob enem zabilježite, kaj se bomo učili prihodnjo uro in kaj imate zato kot nalogo, da opazujete.

1. slika na deski.

	<i>oseba</i>	
	Deček je vesel. — kakšna je oseba — <i>pridevnik.</i>	
<i>reč</i>		
Majhen vrt se razprostira okoli hiše. — <u>kakšna je reč</u> — <i>pridevnik.</i>		
	1. kakšna je oseba ali reč — <i>pridevnik.</i>	
	<i>oseba</i>	
Mlinarjeva Mila nese cvetice. — čegava je oseba — <i>pridevnik.</i>		
<i>reč</i>		
Mlin je sosedov. — <u>čegava je reč</u> — <i>pridevnik.</i>		
	2. čegava je oseba ali reč — <i>pridevnik.</i>	
	kakšna ali čegava je oseba ali reč — <i>pridevnik.</i>	

2. slika na deski.

<i>Pridevniki:</i> vesel, majhen, mlinarjeva, sosedov.
<i>Samostalniki:</i> deček, deklica, dete.
<i>Moški spol:</i> deček.
<i>Ženski spol:</i> deklica.
<i>Srednji spol:</i> dete.

D o p i s i.

Iz Ljubljane. (Redovnice in svetne učiteljice.) Na občnem zboru „jubilejskega podpornega in hranilnega društva učiteljic“ dne 30. decembra m. l. se je staval (če se je sprejel ne vem), tudi samostalni predlog (gdč. Clarici M.) „naj društvo deluje zoper to, da se na najboljših krajih, mestih in trgih ustanavljajo redovniške šole in sicer ne iz mržnje do redovnic, temuč v lastnem interesu, ker se s tem poberó najboljša mesta za učiteljice“. — Dovolite mi k temu predlogu pristaviti nekaj opomb!

Po državnem temeljnem zakonu iz leta 1867. ima v Avstriji pravico napravljati učilišča in vzgajališča in v njih učiti vsak državljan, kateri je dokazal na zakonit način svojo sposobnost za to. Te pravice, katera edina še jamči nekaj svobode pri šolstvu in vzgoji, se poslužujejo cerkveni redovi, da vstanavljajo svoje zasebne šole, ki dobé v teku let pravico javnosti. Kje se take šole vstanove določuje potreba in dobrotniki, ki jih podpirajo. Da izvrstno delujejo, priznava tudi svetna oblast. S tem je njihov obstoj postavno opravičen in res ne vem, kako bi se mogle zabranjevati. — V konkurenci z drugimi učiteljicami se redovnice že vsled tega ne morejo spuščati, ker niso tako številne, kakor prve in jih je komaj toliko dobiti, da vzdržujejo te šole, kolikor jih je sedaj. Omenjeni predlog torej spričuje zelo veliko tesnosrčnost. Ako bi hoteli vsi prodirati naprej s svojimi dozdevnimi pravicami, na da bi se ozirali na svojega bližnika, nastati bi moral boj vseh zoper vse. Edino pravo razmerje krščanskih učiteljic do redovnic je to, da spoznajo v njih svoje kolegince, ki so dovršile iste študije, izvršujejo isti poklic in svetnim učiteljicam vedno

rade pomagajo s svetom in dejanjem. Ne ločiti, — združevati je naš namen!

—r.—

Iz Idrije. Na deškem oddelku c. kr. rudniške šole v Idriji sta bili začetkom tekočega šolskega leta razpisani dve učiteljski mesti, jedno v stalno, drugo včasno nameščenje. Razpisani sta bili za učitelje, a vendar — čudite se — sta bili obe službi podeljeni učiteljicam. Kako je to mogoče? Zato, ker ni bilo sposobnih moških prosilcev. Pravi vzrok, zakaj jih ni bilo, je bil pa ta, ker je gmotno stanje c. kr. učiteljev v Idriji slabše, kakor drugod. Plače rudniških učiteljev so urejene po posebnem staležu, ki se naslanja na stalež deželnih učiteljev. Vse učiteljsko osebje te šole — izvzemši kateheta in učiteljico ženskih ročnih del — je razdeljeno v štiri plačilne razrede s plačami po 800, 700, 600 in 500 gld. V I. plačilni vrsti je le ravnatelj, v II. plačilni vrsti ste dve, v III. in IV. plačilni vrsti so pa po štiri učiteljske moči. Vrhu tega ima moško učiteljsko osebje po 100 gld. in žensko po 80 gld. aktivitetne doklade. Starostne doklade so za učitelje po 50 gld. in za učiteljice po 40 gld. To se vse sicer prav lepo sliši. Deželni učitelji, ki bodo to brali, bodo morda rekli, saj so ti bolje plačani kakor mi in vendar tožijo. Prijatelj, le potrpi malo, da ti naš stalež še nadalje razložim; potem bodeš skoraj gotovo drugače govoril. Na naši šoli se razpisuje vedno le zadnje učno mesto, ako tudi se izprazne drugo ali kako naslednje, kajti po našem staležu je določeno, da se vedno že na šoli službojoče učiteljsko osebje pomakne višje, novi učni moči pa se podeli vedno zadnje mesto. To je sicer dobro za učiteljstvo, ki že službuje na šoli, ker mu ne more

kaka nova učna moč zasesti dolgo pričakovanega mesta, a je pa tudi vzrok, da ni nikoli starejših prosilcev za kako izpraznjeno službo, temveč se oglašajo le mlade učne moči. A še teh se oglasi vedno le jako malo, najbrže le taki, ki niso dobro poučeni o naših plačah. Sicer to ni slabo, ako dobi mlad učitelj letnih 500 gld. plače in 100 gld. aktivitetne doklade, saj drugje na Kranjskem dobi v IV. plačilnem razredu le 500 gld. Prav res, a pomisliti je treba, kedaj se pomakne v višji plačilni razred pri nas in kedaj pa kje drugje na Kranjskem. Po staležu deželnih učiteljev pomakniti se mora skoraj vsak, tudi najzadnji v zadnjem razredu, v desetih letih v III. plačilni razred. Sedaj pa pomislimo, kdaj pa pride pri nas 11. učna moč, ki je zadnja t. j. četrta v IV. plačilnem razredu, v III. plačilni razred. Kakor sem že zgoraj omenil, se mora pri nas kdo umakniti, da se pomakneje drugi višje ali z drugimi besedami: nižji bi morali Boga prositi, da bi prej ko prej poklical k sebi one, ki so pred nami v staležu. Pa kaj se hoče, te usluge nam nočejo storiti. Zadnja učna moč na ta način lahko prav potrpežljivo čaka morda deset let in še dalje, da se pomakne na tretje mesto v IV. plačilnem razredu in potem zopet

leta in leta, da se pomakne na drugo in prvo mesto v IV. plačilnem razredu. Tako je srečno priromal v 15, 20 ali še več letih do 8. učnega mesta, a glede plače je pa vendar le še ostal na svojem prvotnem mestu. Prav tako mora čakati tudi učiteljstvo III. plačilne vrste leta in leta, da naposled vendar počasi prileze v II. plačilni razred. Da bi pa pri nas dospel vsak v I. plačilni razred, o tem pa še misliti ni mogoče, ker je le ravnatelj v I. plačilnem razredu. Kot priboljšek vsemu temu dodam pa še nekaj, kar gotovo tudi nikogar ne bode vleklo, da bi postal c. kr. učitelj v Idriji. To je plača našega šolskega sluge, ki se ne prišteva sicer med učiteljsko osebje, pač pa med rudniške paznike. In kaj menite, kako plačo ima pa ta? Gotovo manjšo kakor učitelji. O, kaj še! Šolski sluga ima tudi 500 gld. plače, 100 gld. aktivitetne doklade — toraj toliko kakor učitelj, ki ima maturo in sposobnostni izpit v žepu — vrhu tega pa še 50 gld. starostne doklade, 30 gld. za obleko in prosto stanovanje, vredno najmanj 50 gld.; toraj 130 gld. več, kakor pa štirje zadnji c. kr. učitelji. Res, vesele razmere! Dragi tovariši! Ali se sedaj še čudiš, da ni bilo „sposobnih“ moških prosilcev? Menim, da ne! —a—

Slovstvo.

Popotnik. Pedagoški in znanstven list. Ureja ravnatelj M. J. N e r a t. Leto XXI. št. 1. V Mariboru, dné 15. jan. 1900.

„Sklepom ‚Zavezine‘ delegacije“, piše urednik v „Pozivu“ in „Prošnji“ — „sta se preuredila naša strokovna lista. ‚Popotnik‘ bo odslej nekaka pedagoška revija, pravi strokovni list... ‚Popotnik‘ bo odslej navajal in bodril naše učiteljstvo k napredku v strokovnem njegovem delovanju... Opozarjamo na to, da bo imel poslej ‚Popotnik‘ kot strogo znanstven list trajno

vrednost za vsacega učitelja in za vsako šolo... Nobena knjiga ne bo za strokovno delovanje slovenskega (ozir. hrvatskega) učiteljstva tolike vrednosti, kakor bo odslej ‚Popotnik‘...“

Torej nekak učiteljsko-znanstveni ‚unicum‘! Prav bi bilo, ko bi res bilo — mi bi se veselili. Saj smo slovenski učitelji tako potrebni poštenega praktično-znanstvenega strokovnega lista slovenskega! Toda preurejeni ‚Popotnik‘ nam bo težko to, kar bi nam moral biti. Prva številka je pred nami. Štiri daljše spise nam podaja — toda eden je že ponatisek

iz „Ijubljanskega Zvona“ . . . Bože moj, kaj pa še bode, če je že učenost prve številke — drugič na prodaj?! Izmed ostalih treh člankov je po svoji važni tendenci in po mnogih dobrih mislih hvalevreden sestavek Vek. Kukuljovičev: Navajajmo mladino k štedljivosti! Pod vso kritiko — naravnost povemo, čeprav bomo zopet „podkupljena in prodana duša“ — pod vso kritiko pa je uvodni spis Drag. Pribilov: Važnost zemljepisnega pouka. To so čudne otrobi! „Znanstveni“ pisatelj si je v svoji fantaziji naslikal pred vsem neko „nazadnjaško“ pošast — seveda klerikalno — katera hrumi v novi šoli proti realijam, in posebno tudi proti — zemljepisju . . . Proti ti pošasti dokazuje važnost zemljepisnega pouka in to tako silno, da nas skoro do malega prepriča, da bi brez zemljepisa tudi — zemlje ne bilo, ne pa narobe! Spis se nam zdi po primeri tak, kakor kaka slovenska naloga na pripravnici n. pr. „korist elektrike“. Dijak ti znese pri takem temi vkupaj vse, kar ima zmisel in kar ga nima, samó da bi povzdignil korist elektrike, kolikor najviše mogoče . . . Prav tako tukaj. „Zemljepisni pouk moramo prištevati najvažnejšim predmetom v naši šoli.“ Brez zemljepisnega znanja ni ne dobrih kmetov, ne trgovcev, ne obrtnikov . . . nevednost v zemljepisu je celo kriva, da se naši ljudje — selijo v Ameriko . . . Prosimo, vse kar je prav! — Najbolj eksaltiran v celi argumentaciji je pa tale odstavek: „Govorite znanstveno o Bogu, razkazuje dogmatično modrost in vsegamogočnost Stvarnikovo v nerazumljivih dolgih, moralnih govorih: jaz pa bodem vlival svojim učencem živo vero v Vsemogočnega z razkritjem njegovih del. Moj učenec bo molil Boga v sneženi puščavi Sibirije in ga bo molil v rajju zemlje, v cejlonskih livadah!“ — Moj Bog! — Svoje izvajanje in dokazovanje je začel g. Pribil zlasti na početku in koncu s povse smešno-zabavljivimi opazkami o „mračnjakih, ki se borijo zoper sedanjo šolo“, imenoma zoper realije in zemljepis, ker „imajo svoje sebične razloge za to“. Kakšne razloge vendar!? Ali bo morda propadla vera in katoliška cerkev radi Pribilovega zemljepisnega znanja? Kakor da ni bil škof Slomšek tisti, ki je prvi zahteval zemljepisni pouk v slovenski ljudski šoli ter sestavil zanj prvi učni načrt — in kakor da ni družba sv. Mohorja

podala preprostemu narodu že več kot eno zemljepisno knjigo . . . (Kitajci in Japonci, Avstralija in njeni otoki i. t. d.) Nikar se vendar ne smešite s svojo naprednostjo! Sicer se utegne zgoditi, da bo prej zmanjkalo vse napredne pameti, nego „bode še zadnji ostanek rimstva propadel v prah in pepel“ — kakor prerokuje to gosp. Pribil proti koncu svojega „strogo-znanstvenega“ spisa . . .

Še marsikako misel v tem sestavku bi lahko dali na rešeto a izgubili smo ob njem že tako preveč besedi. —

V „Razgledu“ priporoča „Popotnik“ med raznimi drugimi „šolskimi paberki“ tudi — skupno poučevanje obeh spolov in to na ljudskih, sredajih in visokih šolah . . . Kakor socijalno-demokraška „Züricher-Ztg.“, tako je tudi on mnenja, da razdelitev spolov „škoduje mravno preje, nego koristi“ . . . To so seveda zopet „strogo pedagoško-znanstveni“ principi!

Konstatujemo, da preurejen „Popotnik“, vkolikor je razvidno iz njega 1. št., ne obeta biti na pravo, krščansko podlago postavljen, pedagoško-znanstven list, marveč „jungovsko“ glasilo, katerega pa katoliško-misleči slovenski učitelji — ne potrebujemo!

— ab. —

„Zlata knjiga“ društva „Šolski dom“ v Gorici. Letnik II. Natisnila in založila „Narodna tiskarna“ v Gorici. Knjiga obsega imenik članov „Šolskega doma“, popis njegovih učnih zavodov, črtice o gradbi „Šolskega doma“, popis izrednega občnega zbora in dekliških obrtnih šol. Med dobrotniki zavzema prvo mesto visokorodna družina grofa Alfreda Coronini-Cronberg z veledušnim darom 6200 Kron, sledi ji g. dr. Anton Gregorčič s 4000 K, g. J. Vit Gorup, veletržec na Reki, z 2000 K, in drugi. — „Šolski dom“ vzdržuje sedaj: dva otroška vrta, dvoje otroških zabavišč, ljudsko šolo, dekliško in obrtno-nadaljevalno šolo za dečke. Gradba novega „Šolskega doma“ je stala 36.086 gld. 67 kr. Knjigo zaključuje gorak poziv na rodoljubne darovavce, naj tudi poslej podpirajo slovenske šole. Pridružujemo se mu tudi mi.

Uvod v narodno gospodarstvo. Po Maurice Blockovi knjigi „Petit manuel d' économie pratique“, uredil Vekoslav Kukuljovič. Cena 1 K, po pošti 1 K 10 h. Naroča se pri M. J. Neratu, ravnatelju v Mariboru. O tej knjižici izpregovorimo o priliki kaj več.

Šolske vesti.

Izpremembe pri učiteljstvu. Poljedelsko ministerstvo je podelilo gdč. Mariji Rupnik, učiteljici v Leskovcu, 11. učno mesto na c. kr. rudniški šoli v Idriji. — Na Štajerskem: G. Alojzij Schechel, učitelj v Gornjem gradu, pride za šolskega vodjo v Rogatec.

Novi okrajni šolski nadzorniki na Goriškem. C. kr. ministerstvo za uk in bogočastje je imenovalo za prihodnjo šestletno dobo okrajnim šolskim nadzornikom: za tolminski okraj učitelja na vadnici v Gorici g. Andreja Lasiča, za okraj goriške okolice glavnega učitelja na učiteljišču v Kopru g. Franca Finžgarja, za sežanski okraj vadniškega učitelja g. Kanteja in za gradiščanski okraj vadniškega učitelja g. Jos. Picha.

Društvo „Šolski dom“ v Gorici ima v četrtek 1. februarja t. l. ob 11. uri dopoldne svoj redni občni zbor v pritlični dvorani „Šolskega doma“. Na dnevnem redu je: odborovo poročilo za leto 1899, društveni račun, volitev treh pregledovavcev računov in treh razsodnikov, morebitni nasveti. Društveni račun bode osem dni pred občnim zborom razpoložen društvnikom na ogled pri denarničarju Iv. Berbuču.

Šolo so zaprli dne 16. m. m. za nedoločen čas v Idriji, ker so se med šolsko mladino pojavile ošpice.

Nemška pravičnost. Štajerski deželni šolski svet je v sporazumljenju z deželnim odborom pomaknil z novim letom nekaj ljudskih šol v višji plačilni razred. — Do sedaj ni bila nobena slovenska šola v 1. plačilnem razredu, dočim so imele to prednost skoraj vse nemške šole. Sedaj je pomaknjenih v 1. plačilni razred na Gor. Štajerskem — 72 ljudskih šol, na Sp. Štajerskem 7 nemških in samo ena slovenska, namreč ona za

celjsko okolico, ker že po novem zakonu ni bilo drugače mogoče. Ali se je čuditi, ako štajerski Slovenci kličejo: „Proč od Gradca!“

Razpisane učiteljske službe. Na Kranjskem. — Na enorazrednici na Robu je razpisano mesto učitelja-voditelja s postavno plačo v stalno event. začasno nameščenje. Prošnje do 1. februarja na c. kr. okrajni šolski svet v Kočevju. — Na dvorazrednici v Krki drugo učno mesto s postavno plačo v stalno nameščenje. Prošnje do 15. februarja na okr. šolski svet v Litiji. — Na dvorazrednici v Črnem vrhu pri Idriji drugo učno mesto v stalno nameščenje. Prošnje do 14. februarja na okr. šolski svet v Logatcu.

Na Štajerskem. — V pol. okraju Celje so naslednja učiteljska mesta razpisana do 15. februarja t. l.: Gorica, okraj Gornjigrad; Gomilsko in Sveti Jurij ob Taboru, okraj Vransko; Čadram in trg Vitanje, okraj Konjice; Dol, Sv. Jedert in Sv. Rupert, okraj Laško.

Na šolah Sv. Jurij ob juž. žel., okraj Celje in Trbovlje-Vode, okraj Laško, pa po eno mesto učiteljice.

Na štirirazredni šoli v Framu, okraj Maribor, je razpisano učiteljsko mesto do 10. februarja t. l. — Na dvorazrednici pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu p. Lučane, je razpisana učiteljska služba (III. plačilni razred). Prošnje do 28. februarja na okrajni šolski svet Arvež. — Ker leži poslednja šola na narodni meji, je želeti, da se oglašé za to mesto slovenski narodni učitelji.

V deželni šolski svet na Goriškem so imenovani za dobo prihodnjih šest let naslednji gospodje: Andrej Jordan, stolni prošt, dr. Frančišek Sedej, stolni kano-

nik, dr. Egydij Schreiber, ravnatelj realke in šolski svetnik, Henrik Gross, gimnazijski ravnatelj in šolski svetnik, vsi v Gorici.

Umrl je dne 26. januarja g. Janez Kernc, nadučitelj v Logatcu. Pogreb je bil v pondeljek, 29. m. m. — Več o pokojniku prihodnjič. Svetila mu večna luč!

Drobtine.

Našim bravcem! Današnji številki smo pridjali štiri strani priloge. Naši naročniki naj iz tega spoznajo, da se resno trudimo list izpopolniti in ga storiti vsestransko zanimivega „Blagoslovljenega zaklada“ za pokritje tiskovnih stroškov nimamo na razpolago, kakor meni „Učiteljski Tovariš“, in nam ga tudi treba ni, ker se list vzdržuje sam. Karkoli nam bode od naročnine preostajalo porabili bodemo v razširjenje in izpopolnenje lista. — Gospodične učiteljice opozarjamo zlasti na vrsto zanimivih člankov, ki bodo izhajali pod naslovom „Učiteljica in javnost“ in razpravljali delovanje učiteljice v socialnem življenju. Pripominjamo še, da bodemo radi sprejemali dopise in članke, ki razpravljajo razmere učiteljic, v kolikor ne bodo nasprotovali našemu programu.

Hvaležnost je lepa čednost. Tako menda uči tudi g. Dragotin Pribil, sotrudnik „Popotnikov“, sebi izročene učence in učenke, ako ni morda ta čednost iz „jungovske“ morale izključena. Vsaj po njegovem izgledu soditi mora biti tako. — Ta gospod se je namreč še pred nedavnim časom s pomočjo in podporo katoliškega Schulvereina šolal na dunajskem pedagogiju. — Sedaj je pa že tako napreden, da niti znanstvenega članka o geografiji ne more spisati, ne da bi se na vsaki strani po desetkrat obregnil ob „klerikalce“ in „rimstvo“. — Le nehvaležnež bije po roki, ki ga je vzgojila.

Najmlajše katoliško učiteljsko društvo. V Tridentu na južnem Tirolskem se je ustanovilo sredi vinotoka preteklega leta italijansko katol. učiteljsko društvo. Navdušenost za to društvo je bila navzlic mnogim spletkam liberalnih nasprotnikov zelo velika. — Okrajni šolski svet je dal dne 12. vinotoka prosto, da je bilo učiteljstvu mogoče vdeležiti se ustanovnega shoda. Že prvi dan je pristopilo društvu 270 rednih, 58 izrednih in 14 podpornih članov. Predsednikom novega društva je bil izvoljen učitelj Baltazar Bezzi. Društvo izdaje tudi svoje glasilo: „Scuola Popolare Cattolica.“ — O da bi že napočil dan, ko se bode tudi na Slovenskem združilo krščansko-misleče učiteljstvo k neomajni zvezi! Naj ne mine stoletnica Slomškovega rojstva, ne da bi postavilo verno učiteljstvo s takim društvom najlepši spomenik svojemu nedosežnemu vzorniku. M. S.

Umrl je dne 22. januarja v Ptujju v 84. letu svoje starosti starosta spodnještajerskih učiteljev, bivši nadučitelj ljudske šole ptujске okolice gospod Karol Schweigl, odlikovan z zlatim križcem v priznanje za dolgoletno, neumorno in vspešno delovanje pri vzgoji in pouku mladine. N. v m. p.!

Razvoj ljudskega šolstva v Avstriji. Hickmannov „Geographisch-statistischer Taschenatlas“ podaja zanimiv pregled razvoja ljudskega šolstva v zadnjih petdesetih letih. Leta 1850. je bilo na Avstrijskem 13.060 šol s približno 19.000

učitelji. Te šole je obiskovalo 1,480.000 otrok, to je 66% vseh za šolo godnih otrok. — Leta 1900. pa imamo v Avstriji 20.000 šol in približno 78.000 učiteljev. Šole obiskuje 3.600.000 otrok ali 88% vseh, ki bi postavno morali šole obiskovati. — Stroški za ljudske in meščanske šole so znašali leta 1850. tri milijone goldinarjev, od teh je pripadlo 2·5 mil. učiteljstvu, drugo se je porabilo za stavbe novih šol, razširjevanje i. t. d. — Sedaj pa znašajo stroški za šolske potrebščine 55 milijonov goldinarjev. Od te svote dobi učiteljstvo 40 milijonov in pride torej na posameznika povprečno 510 gold. — Ako delimo šolske stroške s številom učencev, najdemo, da je leta 1850. veljala učnina za posameznega otroka 2 gld., dočim se je zvišala v letu 1900 na 15 gld.

Šolstvo na Kranjskem. Koncem leta 1899. je bilo pri nas 337 ljudskih šol in sicer 320 javnih in 17 zasebnih. Na javnih šolah je poučevalo 748 učiteljev in 254 učiteljic, skupaj 1002 učne moči. Izmed 85.698 otrok, ki bi morali postavno obiskovati šole, jih dejansko obiskuje javne šole 71.790 in zasebne šole 3468 to je 88% vseh otrok. Obiskovanje šol je najboljšo na Češkem, kjer obiskuje 100% otrok ljudske šole, (t. j. skoraj vsi), najslabše v Galiciji, (65%) in Bukovini (72%). Zelo povoljno je obiskovanje šol tudi na Gor. Avstrijskem (99%), Solnograškem (99%), Tirolskem (97%), Štajerskem (95%). Naša dežela se torej gledé obiskovanja šol ne more prištevati med prve.

Napredek ljudske prosvete. Koliko so povzdignile šole omiko ljudstva v zadnjih desetih letih, nam svedočijo statistični podatki o analfabetih v Avstro-ogrijski. Leta 1880. je bilo na Avstrijskem 34·4% analfabetov, na Ogrskem pa 58·8%, leta 1890 se je njihovo število v Avstriji

zmanjšalo na 29·4%, na Ogrskem na 49·4%. — Po tem računu se je število analfabetov v Avstro-ogrijski od leta 1880 do 1890. zmanjšalo za 6·6%. — Med posameznimi deželami jih ima najmanj Češka 5·8, največ Dalmacija 82·8%. Jako malo jih imajo tudi Niž. Avstrijsko (6·2%), Gor. Avstrijsko (6·3%), Tirolsko (7%). Te številke bi pričale, da v „klerikalnih deželah“, kakoršne sta Gor. Avstrija in Tirolsko ne vlada tista tema, o kateri „Učit. Tovariš“ vedno govori. Kranjska šteje 33·5% analfabetov, Štajerska 20%, Primorska 47%. Pripomniti pa moramo k pregledu, katerega smo posneli po Hickmannu, da se nam te številke ne zdé popolnoma zanesljive. Nemške dežele imajo čudovito nizke odstotke, slovanske pa zelo visoke — Tudi „Rundschau für Geografie und Statistik“ šteje v Avstriji še sedaj 39% analfabetov.

Vstanovitelj reda šolskih bratov svetnikom proglašen. Papež bode 24. maja t. l. slovesno proglasil svetnikom blaženega Janeza Krstnika la Salle, ki je l. 1681. vstanovil red šolskih bratov. Namen redu je poduk mladine; udje niso duhovniki. Leta 1895 je red samo na Francoskem vzdrževal 1442 šol, ki jih je obiskovalo 324.180 učencev. Pri nas imamo šolske brate v Gorici. O tem znamenitem možu bomo o priliki objavili poseben članek.

Slovenska šola v Velikovecu. Družba sv. Cirila in Metoda je odprla 25. oktobra 1896. zasebno slovensko šolo, na kateri poučujejo častite šolske sestre iz Maribora. Šola je prava dobrota za velikovško okolico, ne samo v narodnem, ampak tudi v nravnem oziru, ker je ravno tamkaj nenravnost silno razširjena in vsled tega tudi mladina zelo izprijena. Častite šolske sestre imajo težko delo v takem kraju, a vendar vzgajajo mladino z velikim vspehom in na občno zadovoljnost. In

naše višje šolske oblasti? — Človek bi mislil, da bodo take, blagodejno vplivajoče šole podpirale. A temu ni tako. Ko je letos vodstvo samostanske šole v Velikovcu prosilo za šolo pravico javnosti, je c. kr. naučno ministerstvo z odlokom z dne 15. decembra 1899. to prošnjo odbilo češ, da se sedaj pravica javnosti še ne more podeliti, „ker se šola šele izpopolnjuje.“ — Za družbino šolo je ta odlok hud udarec. Otroci bodo morali namreč sedaj, ko šoli odrastejo, se podvreči izkušnji na bližnji nemški javni šoli. Ta izkušnja stane po koroški postavi za vsacega otroka pet goldinarjev. Od kod jemati denar za takso, ker so otroci večinoma revni? Vrhu tega si lahko mislimo, da zagrizeni nemški učitelji učenec velikovške šole izpita ne bodo baš olajšali. — Dne 3. januarja so praznovali v „Narodni šoli“ sijajno božičnico, katere se je vdeležil poleg druge odlične gospode tudi okrajni glavar velikovski g. Fr. pl. Mayerhofer-Grünhübel. Deklamacije, petje in igre (Jurček gre na tuje“, „Sv. Germana“) so pričale, da šola vrlo napreduje.

Napad na krščanske šole v Franciji zavržen. Na francoskem je prostozidarska vlada osrečila ljudstvo s takozvano „svobodno šolo“ t. j. šolo brez vsakega verskega pouka, kakoršna velja tudi mnogim našim liberalnim učiteljem in politikom za vzor. — Dobro francosko ljudstvo pa ni maralo za državne brezverske šole, temuč si je ustanovilo zasebne katoliške šole najrazličnejših strok, od preproste ljudske šole do vseučilišč. V njih se zdaj vzgojuje nad polovico francoske mladine. V preteklem letu je obiskovalo katoliške ljudske šole nad dva milijona otrok, gimnazije 91.000 dijakov, vseučilišča in strokovne šole 10.000 dijakov. Po svojem ugledu med ljudstvom in dobrih vspehih te zasebne katoliške

šole daleč nadkriljujejo državne zavode. Umevno je torej, da je cvetoče katoliško šolstvo framasonom trn v peti. Zato je skušajo na razne načine zatreti. — Pred nekaj meseci je predložila sedanja vlada zbornici načrt zakona, ki zahteva, da morajo vsi državni uradniki vsaj tri leta šolati se na državnih zavodih. S tem predlogom bi bila vničena zlasti katol. vseučilišča, pa tudi prizadete srednje šole. Toda predlog je bil že v odseku zavržen. Celo socialisti in radikanci so spoznali, da se tako nasilstvo malo strinja s toliko hvalisano svobodo.

Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj je na svojem občnem zboru dne 6. januarja tek. leta sklenilo da še ostane (!) v zvezi z nemškim „Lehrerbundom.“

Iz Celovca. Mestni odbor je enoglasno sklenil, da se mestnim učiteljem poviša donesek k stanarini od 100 na 150 gld. — Koroški ljudski učitelji se jezé, da v dež. šol. svetu nimajo več svojega zastopnika, dočim sta tam dva ravnatelja srednjih šol. V minuli dobi je ljudskošolske učitelje zastopal vadniški učitelj Preschern. Od dež. zbora bodo zahtevali preuredbo dotičnih postav v tem smislu.

Jubilej verske šole na Saksonskem. Mesca vinotoka preteklega leta so obhajali na Saksonskem petindvajsetletnico verske šole in vkljub temu ne tiči Saksonska v močvirju barbarstva. Nasprotno, versko šolo so sedaj izpopolnili z izbornimi nadaljevalnimi šolami. — Ljudska šola je temelj mnogoštevilnim meščanskim srednjim in strokovnim šolam. Obrtnija in trgovina sta pač malokje tako razvite, kakor na Saksonskem. Pripomniti moramo še, da je Saksonska skoraj popolnoma protestantska dežela in vendar spoznavajo tamkaj potrebnost verske šole.

Šolstvo na Pruskem. Prusija ima 127 učiteljšič, 119 semenišč za učitelje in za učiteljice. Po veroizpovedi je 79 protestantovskih, 34 katoliških, 2 ste židovski in 4 paritetični. Ljudske šole in učiteljšiča so strogo ločena po veri. In vendar pravijo, da so leta 1866. pruski učitelji premagali avstrijske. Verska šola torej ni slaba!

Mrtva roka. Tudi „Uč. Tovariš“ se po zgledu svojega mojstra rad zgraža nad velikanskim premoženjem katoliške cerkve. „Trinajst milijonov ima cerkev na Kranjskem“, tako zdihuje v prvi letošnji številki, „kako lahko bi se s tem denarjem zboljšale plače učiteljem in nižjim duhovnikom!“ Res modre besede! Saj od tega kapitala (katerega pa ni trinajst milijonov, temuč komaj polovica) se duhovščina živi in ker obresti niti postavne kongruje (600 ozir 300 gld.) ne dosežejo, zato mora država dajati takozvano „Congrua-Ergänzung“. — In da je tudi šola nekoliko deležna cerkvenega imetja, je tudi znano. Kje so bile šole nastanjene v prejšnjih desetletjih in so deloma še sedaj? Po cerkvenih poslopjih (mežnijah). — Kako porablja cerkev svoje premoženje, spričuj naslednji zgled! Samuel pl. Hethiey, škof v starodavnem Pečuhu, je podaril pred nekaj meseci iz svojega premoženja 900.000 Kron stolnemu kapitolu z naročilom, naj se porabi polovica svote, da se pravna akademija izpopolni, druga polovica naj se obrne v korist učiteljšiču. — Konstantin Schuster, škof v Vacovu, ki je nedavno umrl, je zapustil 200.000

Kron za ustanovitev katol. univerze in 80.000 Kron školijski sirotišnici. — Da, mrtva roka včasih prav krepko stisne roko svojemu bližniku!

Učitelj — izumitelj. Ivan Joler, učitelj v Lipovcu je izumil dva stroja za cepljenje sadnega drevja in trte s klinastim cepom. Da bode vsled tega zelo napredovala sadjereja in prenovljenje vinogradov je gotovo, ker bode odslej mogoče za enim strojem brez posebnega znanja po 600 komadov na dan vcepiti.

Smešnica. Katehet razlaga učencem biblijsko zgodbo o bogatem ribjem lovu. Prilično tudi vpraša učence, zakaj so apostoli po noči ribe lovili. Več dečkov napačno odgovori. Kar mali Jurček zmagnosno dvigne desnico in zavestno odgovori: „Zato, ker se po noči ni bilo bati žandarjev.“

Uraden opomin: S tem se javno naznanja, da se živina ne sme z odprtimi svečami in gorečimi smodkami, temuč le z zaprtimi svetilkami krmiti.

Obiskovanje šol na Ogerskem. Po izkazu ogerskega ministerstva za uk in bogočastje o stanju šolstva na Ogerskem je ondi obiskavalo l. 1898 79,87% vseh za šolo godnih otrok šolo. Najboljše je obiskovanje šol med Memci (90,48%) in Slovaki (85,29%) najslabše pri Madjarjih (84,29%). V nekterih komitatih obiskuje šolo komaj 59% vseh otrok.

Šolski muzej. Na Dunaju se je ustanovilo društvo za osnovanje šolskega muzeja. Ta muzej nima biti samo mrtva izložbknjigin učil, temuč ima tudi namen, da h kratki nudi priliko za višjo izobrazbo.

„Slovenski učitelj“ izhaja dvakrat na mesec (1. in 15.).

Cena mu je na leto 5 K, na pol leta 2 K 50 h.

Urejuje in izdaje: Fran Jaklič, učitelj. — Oblastim odgovoren: Ivan Rakovec.
Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošiljajo: Uredništvu „Slovenskega učitelja“ v Ljubljani.